

Powtórka z historii cz. 2: starożytność

- [Wprowadzenie](#)
- [Jak czytać polecenia?](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Szeol w wierzeniach hebrajskich*.
- Źródło: *Los człowieka po śmierci w zaratustryzmie*, [w:] W. Roszkowski, *Świat Chrystusa*, t. I, Kraków 2016, s. 40.
- Źródło: *Mumifikacja*, [w:] M. Waltari, *Egipcjanin Sinuhe*, Warszawa 1998, s. 133–134.
- Źródło: *Inskrypcja z okresu Nowego Państwa*, [w:] *Starożytność. Teksty źródłowe, komentarze i zagadnienia do historii w szkole średniej*, red. G. Chomicki, S. Sprawski, Kraków 1999, s. 18–19.
- Źródło: *Inskrypcja Ramzesa III*, [w:] *Starożytność. Teksty źródłowe, komentarze i zagadnienia do historii w szkole średniej*, red. G. Chomicki, S. Sprawski, Kraków 1999, s. 21.

Powtórka z historii cz. 2: starożytność

Partenon.

Źródło: Frederic Edwin Church (1826–1900), 1871 r., olej na płótnie, Metropolitan Museum of Art, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Powtórka z historii**”.

Pozwoli ci sprawdzić swoją wiedzę i powtórzyć wiadomości z jednego z działów historii. Będziesz pracować z tekstami źródłowymi i multimediami oraz wykonywać zestaw ćwiczeń interaktywnych. Aby ułatwić ci przypomnienie wiadomości w konkretnym kontekście historycznym, materiał koncentruje się na wybranej epoce – w tym przypadku jest to starożytność.

W pierwszej części materiału przypominamy, jak interpretować polecenia pojawiające się przy ćwiczeniach, i podpowiadamy, na co warto zwrócić uwagę. W drugiej będziesz pracować z materiałami źródłowymi oraz multimediami, aby w ostatniej sprawdzić swoją wiedzę, rozwiązując zestaw ćwiczeń związanych z danym okresem historii.

Twoje cele

- Przeanalizujesz typy poleceń do ćwiczeń, które mogą pojawić się na sprawdzianie wiedzy z historii dotyczącym starożytności.
- Przeanalizujesz wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście starożytności, wskazując zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego.

- Ocenisz swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń przygotowanych w tym repetytium.
- Opiszysz rodzaje źródeł i ocenisz ich przydatność do wyjaśnienia problemu historycznego.
- Zweryfikujesz swój stan wiedzy.

Jak czytać polecenia?

Ćwiczenia

W powtórkowych lekcjach skupimy się na części poświęconej pytaniom. Odnoszą się one do wielu różnych materiałów źródłowych (nie tylko tekstów oraz ilustracji, ale również map, tabel czy wykresów itp.), na których bazują m.in. ćwiczenia. Przede wszystkim musisz dokładnie zapoznać się z materiałami źródłowymi, ale także zwrócić uwagę na polecenia. Poniżej przybliżamy, czego możesz się spodziewać po poszczególnych poleceniach i zastosowanych czasownikach:

wyjaśnij
twoim zadaniem jest zrekonstruowanie związku przyczynowo-skutkowego, opisanie od początku do końca, o co chodziło i dlaczego;
scharakteryzuj
podobnie jak powyżej należy przeanalizować genezę, przebieg oraz konsekwencje danego procesu historycznego, podając uczestników wydarzeń (postacie, organizacje);
porównaj
czyli zestawianie wydarzeń, zachodzących procesów, danych itp. zarówno pod kątem występujących różnic, jak i podobieństw;
rozstrzygnij
w tym wypadku oczekiwana odpowiedź jest jedna: „tak” lub „nie” (oczywiście wraz z uzasadnieniem), ale bez formułowania własnych ocen;
rozważ
tu natomiast trzeba sformułować zarówno argumenty, jak i kontrargumenty, czyli „za” i „przeciw”, wartościując słuszność danego rozumowania;
ocień
to polecenie pozwala ci przedstawić swoją własną, subiektywną opinię na temat opisywanych zjawisk i procesów; każda przedstawiona ocena - o ile będzie dobrze

uzasadniona – zostanie uznana, dlatego też kluczową rolę odgrywa umiejętność budowania argumentacji;

udowodnij

w poleceniu zawarta jest teza, a od osoby wykonującej to polecenie oczekuje się stworzenia krótkiej narracji z podaniem argumentów na rzecz jej prawdziwości;

uzasadnij

zadanie podobne jak powyżej, ale w tym przypadku powinno się określić sposób rozumowania, który umożliwia postawienie danej tezy;

wykaż

masz wykazać prawdziwość lub nieprawdziwość związków przyczynowo-skutkowych, odnoszących się do tezy;

podaj (wymień, wskaż)

takie polecenia występują w zadaniach półotwartych, w których masz miejsce na odpowiedź; podajesz wtedy pojęcie, nazwę własną (pełną, bez skrótów), imię i nazwisko osoby itp.

Pamiętaj, że odpowiedź musi odnosić się do źródła – błędem jest bazowanie wyłącznie na swojej wiedzy i zignorowanie podanego źródła. Chodzi bowiem o to, aby umiejętnie połączyć analizę materiału źródłowego z własną wiedzą. Nie bój się korzystać z posiadanych informacji i zawsze odwołuj się do podanych źródeł.

Polecenie 1

Zapoznaj się z materiałami źródłowymi i wykonaj polecenia.

Paleta Narmera

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PbVaL9vPW>

Inskrypcja z okresu Nowego Państwa

Horus żywy, byk silny, wielki siłą; (...) silny nieskończenie, który ukazał się w Tebach; Złoty Horus, ten, który zdobył swą potęgą wszystkie kraje; król Górnego i Dolnego Egiptu (...), syn Re, Amenhotep, (...) potomek Harachte, cudowna latorośl boskiego ciała, ukształtowany przez Neith, spłodzony przez przedwiecznego obydwu krajów do objęcia władzy, którą zdobył i wyniósł go jako samego króla na tron żyjących. Przeznaczył Egipt swej potomności, a pustynię uczynił poddanym swym. On przekazał mu dziedzictwo po wsze czasy i królestwo na wieki.

Źródło: *Inskrypcja z okresu Nowego Państwa*, [w:] *Starożytność. Teksty źródłowe, komentarze i zagadnienia do historii w szkole średniej*, red. G. Chomicki, S. Sprawski, Kraków 1999, s. 18–19.

Polecenie 2

Udowodnij, że ideologia władzy królewskiej, ukształtowana w okresie predynastycznym i tynickim, była aktualna w epoce Nowego Państwa.

Twoja odpowiedź:

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PbVaL9vPW>

Mumifikacja

Był pośród nich niejaki Ramose, stary już człowiek, którego zadanie było najtrudniejsze z wszystkich. Oddzielał on mianowicie mózg trupa i wyjmował go przez nos szczypczykami, po czym przepłukiwał wewnątrz czaszki oczyszczającymi olejkami.

- Dlaczego - zapytałem. - Dlaczego ciało ludzkie ma być zabezpieczone, by mogło oprzeć się śmierci, choć jest zimne i nic nie czuje?

Ramose (...) wytarł ręce o fartuch i napił się piwa z dzbanka stojącego obok czarki z mózgiem.

- Tak było i tak zawsze będzie - powiedział. Mówią, że w grobie będąca dusza człowieka Ka powraca do ciała, zjada pożywienie sobie ofiarowywane i cieszy się kwiatami, które jej przynoszą. (...) Natomiast Ba, który jest duchem człowieka, ulatuje w chwili śmierci przez nos, nie umiem jednak powiedzieć, dokąd.

Źródło: *Mumifikacja*, [w:] M. Waltari, *Egipcjanin Sinuhe*, Warszawa 1998, s. 133–134.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PbVaL9vPW>

Los człowieka po śmierci w zaratustryzmie

Według nauk Zaratustry w człowieku spłótły się dwa elementy: duchowy i materialny. Pierwszy był na początku i nie ulega zniszczeniu wraz ze śmiercią materialnego ciała. Czwartego dnia po śmierci duch człowieka odlatuje do świata pozagrobowego i w zależności od tego, czy zmarły postępował dobrze, czy źle, naprzeciw jego duszy wyjdzie albo piękna dziewczyna, albo szpetna starucha, by poprowadzić ją do mostu Chinwad przed oblicze trzech sędziów – Mithry, Sraoshy i Rashnu – którzy zważą czyny człowiecze na wadze sprawiedliwości. Człowiek sprawiedliwy pójdzie po moście

Chinwad do krainy wiecznej szczęśliwości (garodman). Dla grzesznika natomiast most zwęzi się jak ostrze noża i nieszczęsny spadnie na dno piekła (dushakh), w krainę ciemności tak gęstej, że można ją chwytać rękoma. Gdy szale wagi sprawiedliwości zrównoważą się, zmarły pójdzie do krainy pośredniej (hamistagan).

Źródło: *Los człowieka po śmierci w zaratustryzmie*, [w:] W. Roszkowski, *Świat Chrystusa*, t. I, Kraków 2016, s. 40.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PbVaL9vPW>

Szeol w wierzeniach hebrajskich

Żyjący bowiem wiedzą, że pomrą, podczas gdy umarli niczego już nie wiedzą: nie czeka ich też żadna zapłata, gdyż imię ich zostało zapomniane. Ich miłość, nienawiść i zazdrość dawno już przeminęły. I nigdy też nie będą mieli żadnego udziału w tym wszystkim, co się dzieje pod słońcem. Dalej więc! W radości chleb swój spożywaj, z weselem w sercu pij swoje wino, Bóg znajduje już bowiem upodobanie w twoich uczynkach. Po wszystkim czas przyodziewaj się w białe szaty i niech nie zabraknie olejku na twą głowę! Używaj życia z niewiastą, którą miłujesz, przez wszystkie dni twego marnego życia, jakich ci [Bóg] użycza pod słońcem. Taki jest bowiem twój udział w życiu i w trudzie, który podejmujesz pod słońcem. Każdą pracę, jaką napotka twa ręka, wykonaj według sił swoich, bowiem w Szeolu, do którego zdążasz, nie ma już działania ani myślenia, ani poznania, ani mądrości.

Źródło: *Szeol w wierzeniach hebrajskich*.

Polecenie 3

Wskaż uwarunkowania i porównaj wyobrażenia o życiu pozagrobowym wybranych cywilizacji.

Twoja odpowiedź:

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Uporządkuj cechy systemu irygacyjnego w Egipcie i Mezopotamii.

	Egipt	Mezopotamia
Klimat		
Sezon po wylewie		
Źródło wylewu		śniegi w górach Armenii
Charakter wzrostu poziomu wód		gwałtowny
Wzrost objętości wody w rzece	czterokrotny	
Profil doliny		niemal zupełnie płaski
Budowa geologiczna		margiel z solą i gipsem
Zawartość mułu w 100 000 m ³ wody		
Rodzaj mułu		
Rodzaj nawodnienia		
Wpływ irygacji na stan gleby i urządzeń		

kontynentalny

półsubtropikalny

170 m²

basenowe w sezonie wylewu

zima

całoroczne

glina z wapnem

tendencja do akumulacji soli, szybkie zamulanie kanałów

spadzisty

755 m²

glina z piaskiem

wapień i piaskowiec

jeziora wsch. Afryki i Etiopii

stopniowy

upalne lato

przemywanie gleby, nieznaczne zamulenie kanałów

ośmiokrotny

Ćwiczenie 2

Rozstrzygnij, który z systemów irygacyjnych – w Dolinie Nilu czy w dolinie Tygrysu i Eufratu – wymagał większych nakładów ludzkiej pracy. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

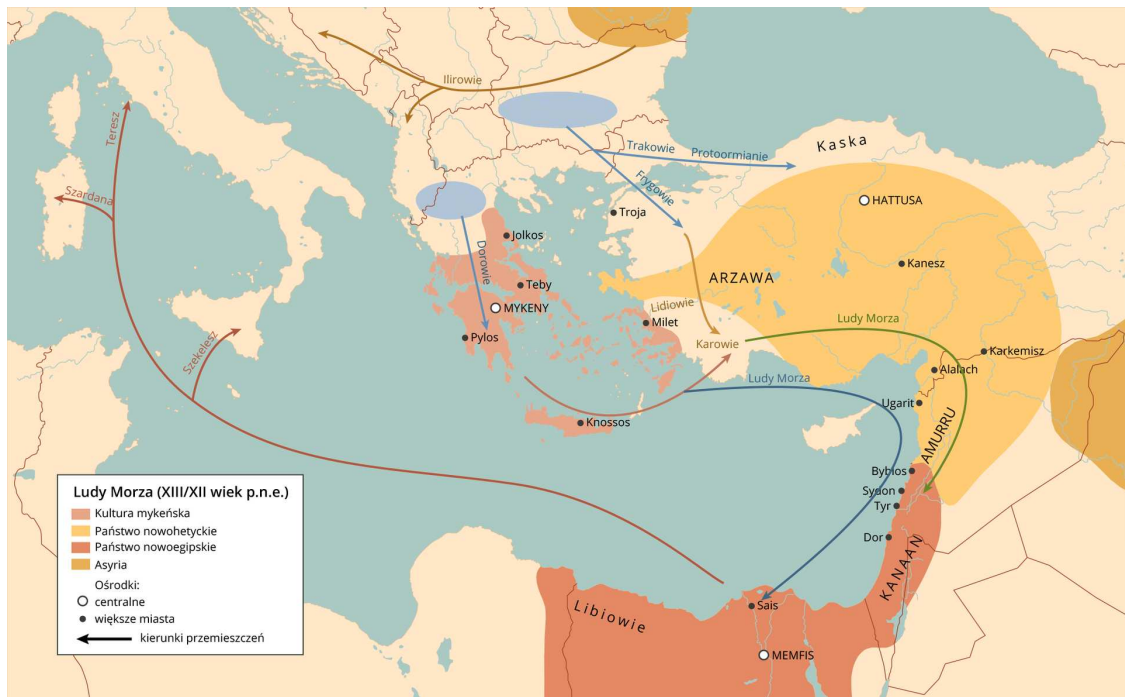

Rozstrzygnij, czy opisana w tekście kampania wojenna miała związek z wydarzeniami, przedstawionymi na mapie. Odpowiedź uzasadnij.

“ *Inskrypcja Ramzesa III*

Ujścia rzek otoczyłem okrętami wojennymi, galerami, brzegi były uzbrojone, niby silny mur. Załogi na okrętach składały się z bohaterskich wojowników – łuczników i marynarzy. Byli oni podobni do ryczących na wierzchołkach gór lwów. Obsługa rydwanów bojowych [składała się] z biegaczy, oszczepników i bardzo zdolnych żołnierzy. Konie w każdej swej części były opancerzone, by zdeptać swymi kopytami obce ziemie. Ja, podobny do potężnego Montu – stanąłem na czele tego wojska, by popatrzeć ono mogło na podbój dokonany moją ręką. Tamci, gdy doszli do mojej granicy – wyginęli na wieczne czasy. Gdy bowiem posuwali się naprzód, pożoga przed nimi rozgorzała u ujścia rzek. Palisady moich oszczepników otoczyły ich nad brzegiem. Otoczonych zwalczano i powalano na ziemię przybrzeżną, zabito ich i włócząc głowami po ziemi, ułożono na stosach. Okręty natomiast zostały zatopione wraz z majątkiem znajdującym się na nich.

Źródło: *Inskrypcja Ramzesa III*, [w:] *Starożytność. Teksty źródłowe, komentarze i zagadnienia do historii w szkole średniej*, red. G. Chomicki, S. Sprawski, Kraków 1999, s. 21.

Inwazja Ludów Morza i upadek systemu regionalnego na Bliskim Wschodzie

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie Bosyantek, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 4

Wskaż prawdziwe stwierdzenia.

☐ Faraon przypisuje sobie zasługę zwycięstwa.

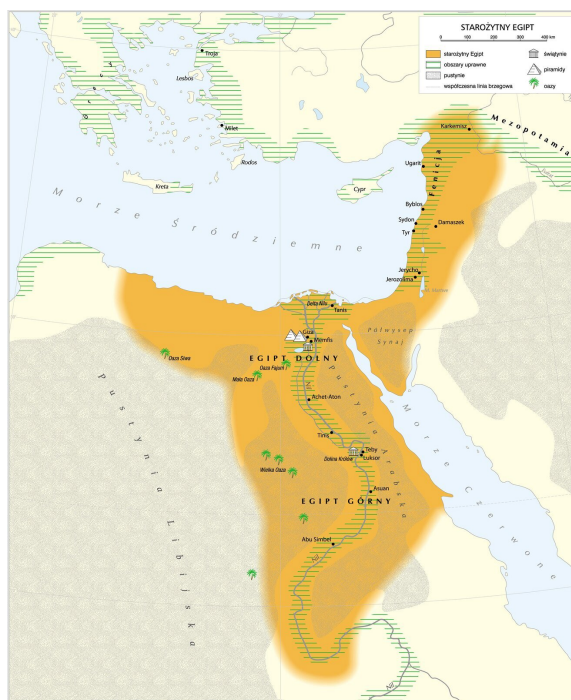
☐ Ramzes III był przywódcą Ludów Morza.

☐ Opisani w inskrypcji najeźdźcy przejściowo opanowali Deltę Nilu.

Ćwiczenie 5

Przyjrzyj się mapie i opisz, jaki wpływ miały warunki naturalne na powstanie cywilizacji starożytnego Egiptu.

Mapa starożytnego Egiptu

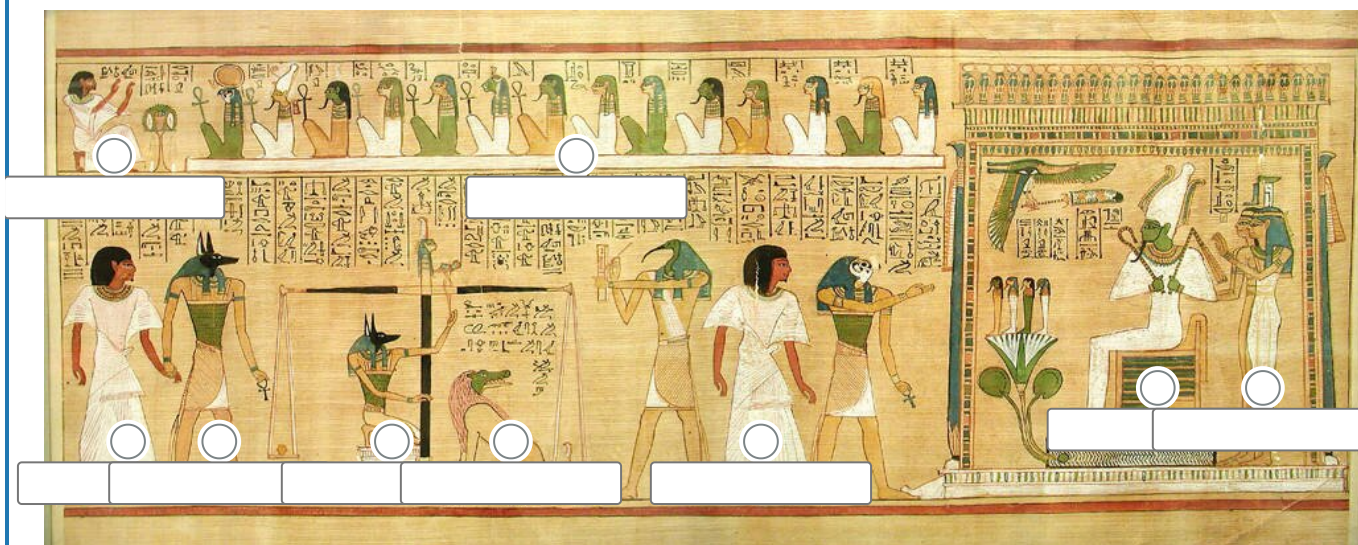
Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY-SA 3.0.

Tvoja odpowiedź:

Ćwiczenie 6

Przyjrzyj się Sądowi Ozyrysa. Rytuałowi poddawana się każda dusza zmarłego. Umieść na grafice podpisy kluczowych postaci procesu.

Ammit

Ozyrys

Neftyda i Izysda

Zmarły

Zmarły

Zmarły

Anubis

42 asesorów

Anubis

Ćwiczenie 7

Podaj nazwy obiektów na ilustracjach.

Obiekt A

Źródło: Marten van Heemskerck, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Obiekt przedstawiony na powyższej ilustracji to

Obiekt B

Obiekt przedstawiony na powyższej ilustracji to

Obiekt C

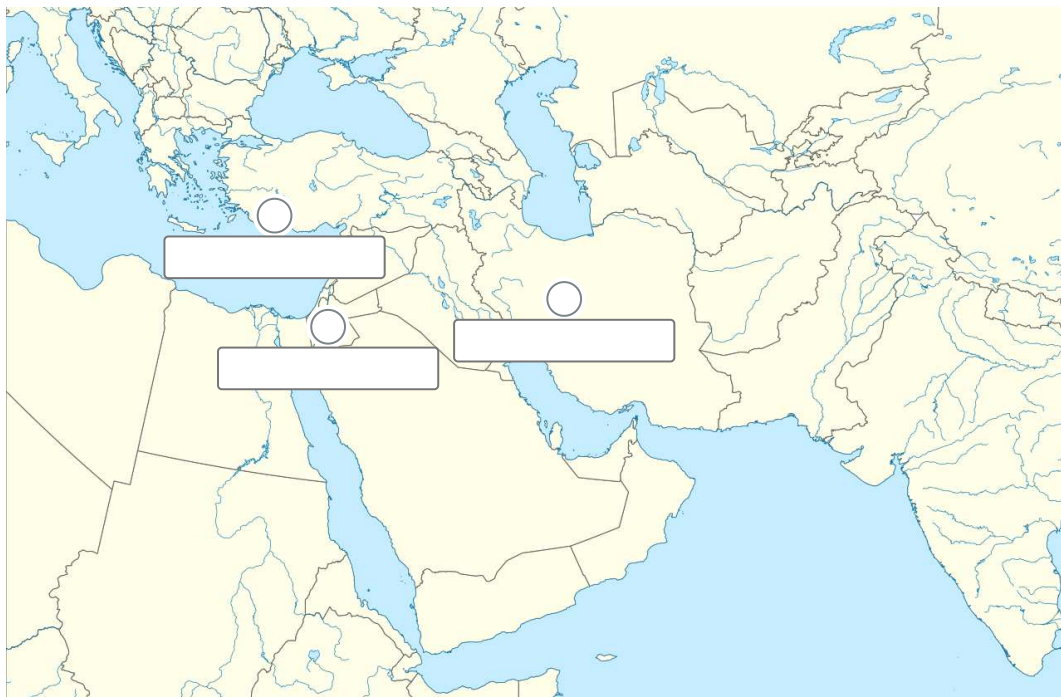
Źródło: Marten van Heemskerck, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Obiekt przedstawiony na powyższej ilustracji to

Ćwiczenie 8

Umieść sygnatury obiektów we właściwych miejscach mapy.

B

C

A

Zródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: historia

Temat: Powtórka z historii cz. 2: starożytność

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna. Uczeń:

- 1) porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych;
- 2) dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.

II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń:

- 1) analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego;
- 2) rozpoznaje rodzaje źródeł, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego;
- 3) dostrzega mnogość perspektyw badawczych oraz różnorakie interpretacje historii i ich przyczyny;
- 4) ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.

III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń:

- 1) tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym, jak i problemowym;
- 2) dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;

3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- analizuje typy poleceń do ćwiczeń, które mogą pojawić się na sprawdzianach z historii.
- analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście starożytności, wskazując zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego.
- ocenia swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń przygotowanych w repetytorium.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm,
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- pogadanka;
- praca ze źródłami oraz audiobookiem;

Formy zajęć:

- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg zajęć:

Przed zajęciami:

Uczniowie zapoznają się z tekstem e-materiału oraz wskazówkami, jaki interpretować polecenia występujące w zadaniach maturalnych.

Faza wstępna

1. Nauczyciel podaje temat i cel lekcji: Nauczycie się (lub przypomnieć sobie), w jaki sposób przygotować się do egzaminu maturalnego z historii. Skupimy się na ćwiczeniach maturalnych dotyczących starożytności. Przećwiczycie pracę z materiałami źródłowymi i różnymi typami poleceń.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel prosi, aby uczniowie, pracując następnie w parach, uważnie wysłuchali audiobooka i zapoznali się z poleceniami.
2. Prowadzący odtwarza audiobook będący zbiorem tekstów źródłowych. Ustala czas na wykonanie w parach poleceń do audiobooka. Uczniowie w parach pracują nad poleceniami.
3. Następnie nauczyciel prosi 2-3 wybranych uczniów o przedstawienie swoich propozycji odpowiedzi. Reszta uczniów może dopowiadać brakujące ich zdaniem informacje. Jedna osoba notuje propozycje na tablicy. Nauczyciel w razie potrzeby koryguje odpowiedzi, udziela uczniom informacji zwrotnej.
4. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy. Każda z grup wykonuje po dwa wskazane przez prowadzącego ćwiczenia z e-materiału. Wspólnie weryfikują odpowiedzi, nauczyciel udziela uczniom zwrotnej informacji.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel pyta uczniów, które zagadnienia albo polecenia były dla nich trudne. Prosi wybranego ucznia albo uczennicę (może być także ochotnik) o podsumowanie lekcji.
2. Na zakończenie nauczyciel dokonuje oceny pracy uczniowskich grup.

Praca domowa

1. Uczniowie wykonują w domu ćwiczenia niezrealizowane na lekcji.
2. Nauczyciel może rozdać przykładowe ćwiczenia maturalne (z wcześniejszych egzaminów) i poprosić o wykonanie ich w domu.

Materiały pomocnicze:

Arkusze maturalne CKE z matury z historii z poprzednich lat.

Wybór tekstów źródłowych do wskazanej epoki.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie mogą odsłuchać audiobook przed lekcją, aby przygotować się do pracy ze źródłami w czasie fazy realizacyjnej lekcji.